

4. Акимов В. В. Народное образование в Киевской губернии / В. В. Акимов // Журнал Министерства народного просвещения. - М. : Новая серия, XLY, 1913. - № 12. - С. 145-221.
5. Баракшин АІ Из записок сельского учителя / А. Баракшин // Народное образование. - 1902. - Т. 1, кн. 3. - С. 249-254.
6. Белозерский Н. Заметки учителя / Белозерский Н. - СПб. : М. В. Пирожков, 1905. - 187 с.
7. Воспоминания педагога : 1844-1887 // Гимназия. - 1888. - Кн.*|^ - С. 25-26.
8. Каталог книг, одобренных и допущенных училищным советом при Святейшем Синоде к употреблению в церковно-приходских школах и школах грамоты с 1885 по 1899 гт. / Сост. А. Сперанский. - Саратов, 1899. - 63 с.
9. Пругавин А. С. Законы и справочные сведения по начальному народному образованию / А. С. Пругавин ; 2-е изд., значит, доп. - С-Пб. : Изд-во Т-ва «Общественная Польза», 1904)*- 1096 столб. **1111\$^1**
10. Рождественский С. В. Исторический обзор деятельности Министерства народного просвещения : 1802-1902 гт. / Рождественский С. В. - СПб. : Гос. тип., 1902. - 785 с.
11. Каптерев П. Ф. История русской педагогики // Каптерев П. Ф. / Предисл. Н. В. Бордовской ; Посл. В. П. Борисенко. - СТЖ: Алетейя, 2004. - 560 с.
12. Каптерев П. Ф. Новая русская педагогики, ее главнейшие идеи, направления и деятели / Каптерев П. Ф. ... ^СПб. : Земля, 1914. - 212 с.
13. Манасейна М. Основы воспитания с первых лет жизни и до полного окончания университетского образования. - СПб. : Б. и., 1894. [Электронный ресурс] - Режим **відкритого доступу** : http://www.portalus.ru/modules/shkolo/rus_readme.php?subaction=showmll&id=1194957490&archive=1195596857&start_from=&ucat=&
14. Сапрыкин Д. Л. Образовательный потенциал Российской империй / Сапрыкин Д. Л. - М. : ИИЕТ РАН, 2009. - 476 с.

Кузнецова О,

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземних мов № 3 Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

УДК 371 (0#) (447)

МОВНА ОСВІТА У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ: ВИТОКИ

У статті розглянуто витоки мовної освіти у Великій Британії. Розкрито чинники, які зумовили підстави навчання мов в інституційній британській освіті. Висвітлено діяльність видатних постатей у мовній освіті країни XV-XVII ст.

Ключові слова: *мовна освіта, історія навчання мов, Велика Британія*

Кузнецова Е.

доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой иностранных языков №3 Национального университета «Юридическая академия Украины имени Ярослава Мудрого»

ЯЗЫКОВОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ВЕЛИКОБРИТАНИИ: ИСТОКИ

В статье рассмотрены истоки языкового образования в Великобритании, раскрыты факторы, которые обусловили основания в обучении языкам в институционном образовании Великобритании. Освещена деятельность выдающихся деятелей сферы языкового образования страны XV-XVII ст.

Ключевые слова: языковое образование, история обучения языкам, Великобритания

Kuznetsova O.

doctor of Pedagogics, professor, head of the department of foreign languages N3, National University "Yaroslav the Wise Law Academy of Ukraine"

LANGUAGE EDUCATION IN GREAT BRITAIN: ORIGINS

The article deals with the origins and sources of language education in Great Britain. The factors that laid the basis for teaching languages in British education are revealed. The activities of outstanding personalities of XV-XVII centuries in the country's language education are characterized.

Key words: language education, history of language teaching, Great Britain

Постановка проблеми. Значення мови у людському суспільстві зумовлює центральне місце мовної освіти в історії освіти фактично будь-якої країни світу, численні проблеми і наслідки якої знаходять прояв у сукупності соціально-економічних та політико-культурних відносин і стосунків. Вивчення становлення і розвитку мовної освіти у різних країнах сприяє визначенню спільних і відмінних підстав її формування та шляхів реалізації, формуванню єдиних підходів до прийняття рішень щодо удосконалення мовної освіти, що забезпечується у стінах навчальних закладів різного освітнього рівня.

"Щналіз останніх досліджень. У період глобалізації та інтернаціоналізації в освіті вивчення розвитку мовної освіти у порівняльному аспекті набуває посиленої значущості й зумовлює доцільність вивчення проблем запровадження і організації мовної освіти за кордоном, зокрема у найбільш розвинених країнах світу, країнах із значними здобутками в освітній сфері. За останнє десятиріччя певні аспекти проблеми було досліджено вітчизняними науковцями, зокрема Базуриною В.М., Гаманюк В.А., Заблоцькою Л.М., Задорожною І.П.

Шестопаловою І.О. Утім ознайомлення з науковими розвідками вітчизняних дослідників переконує, що ця проблема є вивченою недостатньо і заслуговує на увагу.

Дослідженню розвитку мовної освіти у Великій Британії присвячені роботи відомих зарубіжних дослідників таких як А.П.Р.Говатт (Howatt A.P.R.), Л.Дж.Келлі (Kelly L.G.), ШХтерн (Steffi H.H.), Р.Тітоне (Titone R.), у яких представлено висвітлення й аналіз різноаспектних обставин, що заклали основи навчання мов у країні. Їх роботи розкривають картину формування освітньої сфери у педагогічній теорії і в практиці країни і дозволяють розкрити винятки в основі забезпечення мовної освіти у Великій Британії.

Формулювання цілей статті - розкрити та ілюструвати витоки становлення мовної освіти у великій Британії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема мовної освіти постала з часу зародження освітньої системи. Схоластична освіта середньовіччя та й класична освіта епохи Відродження зосереджувались на вивченні класичних стародавніх мов, історії та літератури давнього світу [6]. У Великій Британії саме такого освітнього порядку і норм дотримувались найстаріші університети та існуючі у той час школи.

Ознайомлення науково-педагогічними та історичними джерелами дозволило установити, що в історії освіти Великої Британії досвід викладання іноземної для країни латинської мови становив основу визначення педагогічних пріоритетів і розробки методики навчання сучасних для того часу мов [4]. Причому сьогодні офіційна державна мова країни - англійська - пройшла етап перебування у ролі іноземної, що виявилось й у практиці її викладання у навчальних закладах королівства. В історії країни тривалий час французька мова була ознакою королівської влади, ознакою освіченості, належності до привілейованих прошарків населення і вивчення саме французької мови зумовлювало соціальне майбутнє і соціальну приналежність при здобутті освіти.

Вивчення теоретичних педагогічних та філологічних джерел свідчить, що цілеспрямоване вивчення англійської мови в країні розпочалося у XV ст. з часу набуття нею статусу офіційної національної мови.

Саме у цей час східно-центральні і центральні графства Англії був визнаний за офіційний. Представникам династії Тюдорів вдалося затвердити англійську мовою нації, якою розмовляли всі, починаючи з короля. Французьку мову стає розглядати як престижне доповнення, необхідне кожному, хто цікавиться державною кар'єрою, а володіння латинською мовою закріпилося як відзнака високоосвіченої людини.

Постала проблема розробки й створення граматики англійської мови, посібників та підручників для її викладання та вивчення, оскільки до того

часу відвідування інколи, головним чином означало вивчення латинської граматики і вважалося навіть, що латинська мова - єдина мова, яка має граматику [4, с. 5].

Водночас зверненні до вивчення сучасних мов пояснювалось політичними, релігійними, соціальними чинниками поширенням міжнародних стосунків, іїжоеобіетісного спілкуванню не класичними, а сучасними мовами, найважливішими з яких для Англії виправдано стали англійська та французька, що і поставило завдання створення підручників сучасних мов. Французька мов здобула свою граматику у роботі Джона Палсгрейва «Lesclaircissement de la langue francoyse», надруковану у 1530 р. Щож до англійської мови перша серйозна спроба створити науковий опис мови бзша зроблена даше на початку XVII ст., хоча трохи раніше у 1586 р.-&з'явилася невелика робота Вільяма Буллокара «Памфлет з граматики #Pamphlet for Grammar).

За даними дослідника А.П.Р.Говатта, в Англії перші педагогічні джерела з вивчення мови* періщ посібники та підручники були за своїм характером признане^для вивчення англійської та французької мов як іноземних, що було викликано для шіршіщів необхідністю успішного ведення торгівлі, подорожування, а для французів - крім комерційних: потреб, для набуття засобу спілкування для біженців з країни [4, с. 6].

На початку XVI ст. проявом зростання зацікавленості до вивчення англійської мови стала поява багатомовних словників та фразеологічних і ідеоматичних словників, які були популярним засобом набуття "знань виживання" з іноземної мови в епоху Відродження. До складу таких словників почали включати англійську мову поряд з широко відомими у той час французькою, італійською та латинською. Р.Алстон вказує, що перший з таких семимовний словник під назвою "Septem\$tinguamm", датований 1540 р., містив латинську, французьку, німецьку, італійську, іспанську, верхньонімецьку та англійську мови й^був виданий в Антверпені, важливому багатомовному торговельному тмісті Північної Європи XVI ст. [2]. Такі словники і двомовні посібники стали яскравим свідченням зростання потреби у вивченні англійської мови і не тільки як національної в Англії а й як іноземної на континенті.

Наступний етап у становленні мовної освіти в країні визначили головні події у релігійному поділі кінця XVI ст. У другій половині XVI ст. багато католиків прибули в Англію. Королева Єлизавета приймала їх за навички і сумлінність. Серед утікачів із Фландрії, Італії і Іспанії більшість були кваліфіковані майстри та ремісники, ткачі, ковалі, ювеліри тощо, а також представники інтелектуального середнього класу, серед яких були і вчителі [6].

Вивчення проблеми становлення мовної освіти в Англії свідчить про те, що у цей час навчання мов, головним чином, було пов'язане із діяльністю вчителів - біженців. Показовою є діяльність трьох з них - Жака Белл ота, Клаудіуса Голібанда та Джона Флоріо. Жак Белл от займався у Лондоні навчанням англійської мови французький іммігрантів, хоча, як і інші учителі у той час * викладав і свою рідну мову - корінному населенню. Клаудіус Голібанд (таке ім'я він прийняв в Англії) був визначним професіі^им вчителем мови свого часу. Сам себе він називав «професором англійської мови», хоча основою його діяльнос# було навчання дітей французької мови поряд із забезпеченням вивчення стандартного «латинського» навчального плану у заснованих ним школах у Лондоні та поблизу міста. Він створив багато наукових праць з французької фонології, граматики, кілька словників. Його діяльність була проявом досить високого рівня педагогічної майстерності, яку група іммігрантів додала у педагогічну діяльність з навчання мов.

Джон Флоріо доповнює картину діяльно«*в попередніх двох представників у тому, що його діяльність становить приклад роботи та зусиль приватних вчителів мов в оселях знаш та аристократії. Він займався написанням підручників і цікавився розмаїттям аспектів лінгвістичних та літературних досліджень «золотого віку» англійського Ренесансу. Характерно, що вони, крім Ж.Беллота, навчали мови, яка була для них ріднею. На противагу своїм колегам з ХХ ст., вони не прийняли монолінгвальний (прямий) підхід у навчанні мов, а продовжили практику «двомовного» навчання попередників ^використанням укладених ними навчальних матеріалів, посібників та підручників [5].

На початку XVII ст. після від'їзду багатьох втікачів на батьківщину навчання мов зазнало певного занепаду. Частково це пояснювалось тим фактом, що Англі#іперебувала дещо в стороні від Європейських справ. Протягом століття навчання сучасних мов в Англії, за винятком сміливих спроб К.Голібанда та подібних йому біженців організувати школи з паралельним вивченням латинської та сучасних мов, не набуло широкого розповсюдження. Основою змісту шкільного навчання залишалось оволодіння латинською та, у певній мірі, грецькою мовами і до початку XVIII ст. класична навчальна програма не змінювалась. Діти приходили до школи у восьмирічному віці, володіючи елементарними) навичками писемності з рідної мови і їх одразу занурювали у латинські граматичні правила та дефініції. Книжки з граматики були, у більшості випадків, написані латинською мовою і не існувало ніякш іншої альтернативи крім заучування напам'ять текстів, непевно розуміючи їх, а іноді і зовсім не розуміючи, під загрозою покарання. Насильство у шкільному навчанні, що

залишалося темою палких обговорень в критичній літературі до середини ХХ ст. століття, у XVII ст. домінувало скрізь.

Одним з визначних джерел методичного забезпечення навчання був мовний підручник під назвою "Короткий вступ до граматики" (A Short Introduction of Grammar), автором якого вважають Вільяма Лілі (1468-1522), першого директора школи Св.Павла. Цей підручник звичайно називали «ГраMATика Лілі» або «Королівська граMATика», оскільки його поява була пов'язана із створенням у кінці 30-х років XVI ст. Генріхом VIII спеціального комітету з метою розробки уніфікованого загального методу навчання граматики у школах. Протягом більше 250 років ім'я «Лілі» та словосполучення «навчання «мови» були фактично синонімами в країні. Книжка складалася з двох частин, нерівномірних за обсягом, перша з яких «Короткий вступ до частин мови» була написана англійською мовою, а друга «Brevissima Institutio» - латинською мовою і пропонувала надзвичайно довгий опис латинського синтаксису у противагу назві підручника [4].

Весь реформаторський рух у мовній освіті XVI - XVII ст. можна з упевненістю розглядати як спрямований проти схоластичної освіти, бездумного заучування напам'ять та традиційного переписування латинських речень.* Реформаторські течії керувались різними філософськими поглядами та педагогічними теоріями у різні часи, але їх спільною метою було усунення цих жахливих рис класичного навчання та освіти. Можна виділити кілька напрямів педагогічних мовних досліджень цього періоду. Один з них, пов'язаний із гуманістичними ідеями, засновниками яких були Еразм Роттердамський та Хуан Луїс Вівес, Шпанський філософ та педагог (наставник дочки англійського короля Генріха VII), висловом та проявом поглядів яких в Англії стала робота Роджера Ашема «Шкільний учитель» (The Schoolmaster). Другий, пов'язаний із філософією Френсіса Бекона, засновника матеріалізму нового часу і дослідної науки, знайшов найяскравіший прояв у діяльності Яйа Амоса Коменського.

Книжка Роджера Ашема була надрукована після його смерті у 1570 р., а поштовхом до її створення стала потреба надати поради в освіті Оіфемі дитини (онука лорда Бакхьорста). Вона складається з двох майже рійних за обсягом частин, перша має назву «Виховання дітей» і обговорює та визначає мету виховання дітей аристократе. Значну увагу автор приділив розвитку культури дитини на основі знайомства з величною Літературою давнього світу та вправного володіння давніми мовами. Засобом досягнення цього Р.Ашем вважав вивчення класичних текстів - спочатку латинською, а пізніше грецькою мовами.

Друга частина роботи під назвою «Готовий шлях до латинської мови» надавала педагогічний план досягнення цілей освїти, визначених у

першому розділі. Тут Р.Ашем визначив 6 педагогічних навчальних способів діяльності, які слід використовувати після оволодіння дітьми знаннями про основні частини мови. Перший з них - спосіб (метод) подвійного перекладу, наочною перевагою якого у руках кваліфікованого вчителя є надання рівнозначного статусу іншомовномзиг тексту та відповідному йому текстові рідною мовою. Він надає можливість учневі одночасно охопити структуру і зрозуміти можливості рідної мови. Наступний навчальний спосіб діяльносл&g виділений Р.Ашемом, - імітація, до якого переходять, коли дитина отримала основи знань з латинської граматики (за програмою Р. Ашема читаючи тексти, переважно, Цицерона). На його думку, учень мав навчатися створювати власні тексти латинською та грецькою мовами на зразок великих авторів. Це було важким завданням, яке передбачало концентрацію уваги учнів на стилістичних та риторичних засобах. Крім перекладу та імітації,*&Ашем рекомендував для вироблення більшої стилістичної гнучкості застосовувати перефразування, підсумовування, перебудову тексту із віршованого у прозаїчний і навпаки та публічні виступи [4, с.34].

У кваліфікованих руках ці навчальні способи мали становити вишуканий підхід навчання мов й забезпечення мовної освіти, який відповідав вимогам та бажанням аристократії, для якої Р.Ашем і створив свою педагогічну працю. Проте Френсіс Бекон вбачав у такому підході певні хибні> сторони, вказуючи на надмірне зацікавлення стилем* риторикою, красномовством на шкоду змісту освіт На думку Ф.Бекона, «слова — відбиток матерії і закохатися у~ них це все рівно, що закохатися у картину» [3, с.25]. Справжній світ подіці речей, вважав він, має становити дійсний предмет вивчення і дослідження, а не його відображення у мові. Утім Ф.Бекон визнавав позитивні риси гуманістичного спрямування освіти* хоча й підкреслював, що навчання має бути зорієнтоване на оточуючий світ, а не у внутрішню сутність слів і їх логічні або стилістичні якості. Помилкою гуманістів він вважав, цитуючи свого улюбленого грецького філософа Геракліта, що «люди шукають правду у своєму власному маленькому світі, а не у великому і спільному світі» [3, с.33].

Саме у цей «великий і спільний світ» наслідуючи погляди Ф.Бекона прагнув вести учнів, у їхньому дослідженні природи через почуття Ян Амос Коменський. Діяльність Я.А.Коменського у галузі мовної освіти може сміливо бути названа геніальною. Його лінгвістичні й педагогіщрг твори пережили віки. Мова, або «правильне називання речей»^<як вказував він, це засіб сприйняття світу через який це сприйняття трансформується у знання і розуміння єдності бога та природи у загальній любові та мудрості.

У теоретичній методології мовної освіти важливо відзначити «антн-граматичний» напрямок, представлений у роботі Джозефа Веббе

«Звернення до правди». Дж. Веббе, вважаючи всі існуючі у його час граматики довгим^ і втомлюючими, або коротким^ і незрозумілими, і так чи інакше позбавленими користі, розробив оригінальний мовний підручник, який з'явився в кішціО-х років XVII ст. Акцентуючи увагу на тому, що мова із бігом часу змінюється^ він критикував існуючі підручники. Основу його поглядів склало переконання у неможливості навчити мови вивченням граматичніщ правил, і віра у досягнення цієї мети шляхом її «вживання та звичкою».

Справжньою початковою точкою вивчення мов він вважав тренування у навичках спілкування, яке незалежно від нашого бажання приведе до знання граматики^через її використання. Такі його думки на подив відповідають, як прийнято вважати, сучасному розумінню мети і спрямованості у навчанні мди А Дж.Веббе ще на початку XVII ст. писав хоча й про вивчення латинської мови: «тренуванням^читанні, письмі та мовленні... ми оволодіваємо трьома найважливішими моментами будь-якої мови: 1) правдивістю та спорідненістю за коренем і значенням слів та всім, що стосується граматики без важких зусиль і бажаємо ми чи ні запам'ятовуємо це; 2) ми відчуваємо манеру ведення розмови предками разом із приємністю та чарівністю латинської мови; 3) ми пристосовуємо наш слух і зберігаємо це назавжди, що граMATика не може допомогти зробити...»[4, с.37]. Тож, Дж.Веббе пропонував свого роду різновид прямого методу навчання мови з елементами комунікативного навчання мов, підкреслюючи важливість вживання розмовної Латинської мови в класі, уникаючи граматичних пояснень. Він наголошував на навчанні використання мови, а не на вивченні та аналізідангв істинної форми. **МІЖ:** тим, він не відмовлявся від використання перекладу у навчанні. Дж.Веббе підтримував «двомовний» порівняльний підхід у навчанні мов, але його розуміння перекладу радикально відрізнялося від прийнятого серед його сучасників, що знайшло прояв у новій структурі створених ним посібників. Він не поділяв загальноприйнятую думку про необхідність дослівного перекладу іншомовного тексту, а вважав, що еквівалентом у перекладі має бути речення і на цьому розумінні базував свої погляди. Дж.Веббе відкрив у Лондоні школу, де намагався втілити свої погляди, але вір не мав послідовників і його зусилля «померли» разом з ним. Досягнення Дж.Веббе були визначними, але вони були ізольовані від контексту педагогічної думки та філософії, що оточували їх.

Друга половина XVII ст. за свідченням дослідників була продуктивним періодом в історії теоретичної та практичної лінгвістики в Англії, хоча після «реставрації» 1660 р. це був надзвичайно реакційний період для освіти в цілому. Новаторські ідеї, що з'явилися під час революції Кромвеля під впливом таких видатних мислителів як

Я.А.Коменський, були забуті за умов відновлення контрольованих англіканською церквою традиційних граматичних шкіл і університетської системи. Радикальні плани створення нових університетів були відкинута на 2-3 століття, а у 1662 р. як альтернативу університетам у галузі наукових досліджень та розробок було створено під патронажем Чарльза II Королівське товариство, що залучило до діяльності ряд амбіційних інтелектуалів таких як Джон Валіс, професор геометрії в Оксфорді і автор англійської граматики (*Grammatica Linguae Anglicanae*, 1653), єпископ Джон Вилкінз, чия робота з розвитку універсальної мови у 1668 р. була одним з перших досягнень товариства та інших [6]. Як не дивно товариство займалось розв'язанням проблеми введення в освіту мови альтернативної латинській саме у той час, коли ідаррій класичний, базований на латинській мові навчальний план отримав «нове» життя у граматичних школах країни.

Висновки. Вивчення та аналіз витоків теорії та практики* мовної освіти у Великій Британії XV - XVII ст. дозволяють зробити такі висновки: 1) мовну освіту не можна відокремлювати від загального історичного, політичного, економічного розвитку країни; 2) розвиток, поширення мовної освіти у Великій Британії були пов'язані з набуттям англійською мовою статусу національної; 3) спершу у країні англійська мова набула лінгвістичної та педагогічної розробки як іноземна; 4) розробки теоретичних мовних питань у XV - XVII ст. були пов'язані і базувались на досвіді давчання латинської мови; 5) перші мовні методичні та педагогічні посібники розроблялись за аналогією до існуючих з класичних мов; 6) теоретичні розробки та практика здійснення мовної освіти за межами класичного навчального плану базувалася на новаторській для свого часу практичній діяльності вчителів - біженців у межах незначної кількості шкіл та на практичній педагогічній діяльності приватних вчителів.

На подальше вивчення заслуговують соціально-політичні впливи на розвиток мовної освіти у країні протягом ХУІІІ-ХХ століть, а також порівняльні вивчення витоків розвитку мовної освіти у провідних європейських країнах.

Література

1. Кузнецова О.Ю. Розвиток мовної освіти у середніх і вищих навчальних закладах Великої Британії другої половини ХХ ст.: дис. ...доктора пед.наук: [13.00.01/15](#). - Ю. Кузнецова. - Х., 20#-494 с.
2. Alston R.C. Polyglot Dictionaries and Grammars; Treatises on English written for Speakers offerench, GermafV Dutch, Danish, Swedish Portuguese, Spanish, Italian* Hungarian, Persian, Bengali and Russian / A Bibliography of the English Language

- from the Invention of Printing to the year 1800/ R.C. Alston. - Bradford: Ernest Cummins, 1967. - Vol. II. - 404 p.
3. Francis Bacon: The Advancement of Learning/ Teditor G.W.Kitchin]. - London: Dent, 1973. - 246 p.
 4. Howatt A.P.R. A History of English Language Teaching/ A.P.R. Howatt. - Oxford: Oxford University Press, 1991. - 394 p.
 5. Hawkins E.W. Modern Languages in the Curriculum/ E.W.Hawkins. - Cambridge: Cambridge University Press, 1987. - 237 p.
 6. Kelly L.G. 25 Centuries of Language-Teaching/ L.G.Kelly. - Rowley, Mass.: Newbury House, 1969. - 638 p.

Шушар а F."

докторант Республіканського ^высшего учебного заведения «Крымский гуманитарный университет» (г. Ялта), кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики и управления учебными заведениями

УДК 371 (477) «18/19»

СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД В ИССЛЕДОВАНИИ ОРГАНИЗАЦИОННО-МЕТОДИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ХАРЬКОВСКОГО, ОДЕССКОГО, КИЕВСКОГО, ВИЛЕНСКОГО УЧЕБНЫХ ФЩУГОВ В XIX - НАЧАЛЕ XX ВЕКА

В данной статье осуществлена попытка уточнить понятие «системный подход» в ходе исследования организационно-методической деятельности Харьковского, Одесского, Киевского, Виленского учебных округов в XIX - начале XX века.

***Ключевые слова.** Системный подход, Харьковский, Одесский, Киевский, Виленский учебный округ.*

Шушара Т.

докторант Республіканського вищого навчального закладу «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки й управління навчального закладу

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ ОРГАНІЗАЦІЙНО- МЕТОДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ХАРКІВСЬКОГО, ОДЕСЬКОГО, КИЇВСЬКОГО, ВИЛЕНСКОГО УЧБОВИХ ОКРУГІВ В XIX - ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

У даній статті зроблена спроба уточнити поняття «системний підхід» у ході дослідження організаційно-методичної діяльності Харківського, Одеського, Київського, Віденського навчальних округів у XIX - на початку XX століття.

***Ключові слова.** Системний підхід, Харківський, Одеський, Київський, Віденський навчальні округи.*